పశువుల కొఠం

"మామా! వాకిలి తియ్యి; మామా! వాకిలి, వాకిలి!"

పెట్టకూత వినబడ్డ పుంజులాగ, చెవులు బారెడు చేసుకొని ఆప్యాయంగా ఆలకించాడు ఆ పిలుపు - సాలలో గుర్రానికి మాలీసు చేస్తున్న రొబ్బయ్య; వడివడిగా పోయి వాకిలిచిలుకు తీసి తలుపు తెరిచాడు, గడపలో నిలబడ్డ పెంచెల్ని ఆహ్వానంచేస్తూను.

"వాకిలి బిగించుకొన్నావేందయ్యా, సంజకాడ? లోగా చిళ్ళాటలాడుతుండావా ఏంది?" అని కిసుక్కున నవ్వింది పెంచెలి.

"ఆడుతూనే వుండా" అన్నాడు బింకంగా రొబ్బయ్య.

"దేనితో ?........."అని తెల్లమొగం వేసింది పెంచెలి.

"నీతోనే............"అని సరాగంగా అన్నాడు రొబ్బడు.

"ఊఁ!........."అని దీర్ఘంతీస్తూ నెత్తిమీద గడ్డి గంప పట్టుకొని ఒక మెట్టెక్కింది పెంచెలి. గిల్లితే పాలు గారే దాని బుగ్గమీద చిటికెతో కొట్టి గడ్డిగంప తన రెండు చేతుల్లోకి తీసుకొన్నాడు రొబ్బడు.

వాకిట్లో రొబ్బడి దర్శనంతోనే శరీరం తేలిక అయి పోయిన పెంచెలికి నెత్తిమీది గంపకూడా తొలగేవరకు పిట్టలాగ ఎగిరి రొబ్బడితో కూడా గుర్రపు సాలలోకి దూకిం దది.

“మామా! గుర్రానికి గడ్డి మట్టసంచేసి తెస్తుండా నని, దినమ్మా నీ పోడు పడలేక, ఈ పొద్దు చేతులు బొబ్బ లెక్కేటట్టు దోకి దోకి, తెచ్చాను చూడు! అరిచేతు లెట్లా పుళ్లుపడ్డాయో?” అని రెండు చేతులూ రొబ్బడికి చూపిం చింది. తన రెండు చేతులతోనూ పెంచెలి పాణిగ్రహణం చేసి ఆమెను చూస్తున్నాడు రొబ్బడు.

“ఎండలు ముదిరినై మామా! పచ్చని గరికపోచ సిక్కడంలేదు. నేల తడి ఆరి గట్టిపడి రాయిలాగ పొద్దు గూకలూ ఎంత దోకినా–దోకుడుపార అరిగి మొద్దుబారడం, చేతులు పుళ్లెక్కడం తప్ప – గంప మట్టానికికూడా రావడం లేదు గడ్డి. ఇక తేకుంటే మామ కోపంచేస్తాడు గాబోసని మోసుకొని తెచ్చా” అని తల పైకెత్తి మామకళ్ళల్లోకి చూచింది పెంచెలి.

“కష్టంచేయకుంటే కడుపులోకి బువ్వ ఏడనుంచి వస్తుందనుకొన్నావు?” అంటూ బొబ్బలెక్కిన పెంచెలి చేతులు తన కళ్ళల్లో పెట్టుకొని ఆమెను దగ్గరగా లాక్కొ న్నాడు రొబ్బడు. పెంచెలి బాహువల్లరులు రొబ్బడి కంఠ సీమను చుట్టవేసుకొన్నవి. నుదుటిమీది సీటిచుక్కలు

చేత్తో తుడిచి, ఆమెను సందిట్లోకి లాక్కొని ఫాలభాగం మీాద తన పెదిమెలు మెదిపాడు రొబ్బడు. పెంచెలికి ఆదినం చేసిన కాయకష్టం అంతా హరించిపోయి ఆనందం పొంగింది.

"వొదులు మామా! వొదులు: ఎవరన్నా సూస్తే సిగ్గుబోయేను" అని విడిపించుకోబోయింది పెంచెలి.

పైట జారగా రవికెలో బిర్రెక్కిన చిన్నిరొమ్ము ఒక్కసారిగా కంపించి చలించినట్లు తోచింది రొబ్బడి దృష్టికి. ఆ చలనంలోనే అతనికి హస్త చిత్త చాంచల్యాలు ఒక్కసారిగా అలుముకొన్నాయి.

"ఇహీంహిహీంహీ" అని గుర్రం సకిలించింది.

పరధ్యానంలో ఉలిక్కిపడి...

"అమ్మో! ఎవరో వస్తుండా"రని పట్టు విడిపించుకొని పైట సవరించుకొంది పెంచెలి.

"ఎంత పిరికిపిల్లవే!" అంటూ గుర్రంవైపు మళ్ళి మాలీసు ఆరంభించాడు రొబ్బడు.

చీరకొంగున కట్టిన మూట విప్పి వక్కముక్క పంటి సందున కటిక్కుమని కొరికి, సగంముక్క మూటలోనే వేసుకొని, ఆకుచుట్టి నోట్లో పెట్టుకొంటూ, గోడ కానుకొని కూర్చుంది పెంచెలి.

రొబ్బడు గుర్రానికి మాలీసు చేస్తున్నాడు; తొడలు దిగని లంగోటీ, కండలు తిరిగిన దేహం, నిడుపైన వక్షస్థలం-

పిక్కలమీంది కండలు చెండుల్లాగ ఉబికేటట్టు, నేలకు కాళ్లు బిగదన్ని, గుర్రం డొక్కలికి తల మోటించి, ఊపిరి బిగబట్టి రెండుచేతులతోనూ తన శక్తికొద్దీ గుర్రానికి మాలీసు చేస్తున్నాడు రొబ్బడు. మోటురాళ్లను పిడిగుద్దులచే ముక్కలుచేయగల బలం; లేవదాటి టెంకకట్టిన యావనం; తన బలమేమో, ఎదురుగా నిలబడ్డ గుర్రం బలమేమోకూడా భేదం తెలుసుకోలేని నిర్లక్ష్యం- చేతులు మంటలెత్తేటట్లు గుర్రాన్ని రుద్దుతున్నాడు రొబ్బడు. గుర్రంకూడా పొట్ట కిందా, మెడకిందా, నడుములమీదా నొప్పులు తీరేటట్టు మర్దనా చేయించుకొంటూ, తన్నా స్థలంలోనుంచి అడుగుదీసి అడుగు పెట్టేటట్టు కదిలించు చూతా మంటూ, వెనకకాళ్లు వెనక్కి, ముందుకాళ్లు ముందుకీ తన్నిపట్టి నిలబడే ఉంది. గుర్రమూ, రొబ్బడూ పంతాలు వేసుకొని కలియబడ్డారు. కాని ప్రపంచంలోగల జవంఅంతా బ్రహ్మదేవుడు తన నాలుగు కాళ్లలోనే పెట్టినసంగతి ఆ గుర్రం మరిచింది. కాళ్లు నేలకి తన్నిపట్టి తల గుర్రాని కానించి, "హుమ్మ్"ని హుంకరిస్తూ మర్దించేవరకు, ఏనుగవంటి ఆ గుర్రం నడుము ఉండీలబద్దలాగ జవజవలాడుతూ వంగి, వెనకకాళ్లు కలగ దొక్కుకొని ఆ పక్కకి కింద పడబోయింది.

"ఆఁ! భద్రం! మోటుతనం చేయవోక!" అని గోడ కానుకొన్న పెంచెలి రొబ్బణ్ణి హెచ్చరించింది.

కిచకిచలు పెట్టిన పిల్లలు నవ్వినట్లుగా "ఇహిహిహిహీ" అంటూ గుర్రం మళ్లా సకిలించింది.

రొబ్బడు ఎడంగా వచ్చి చేతులు దులుపుకొన్నాడు.

"ఏందీ, ఒళ్ళంతా ఆ చెమటలు! అయ్యో! నీళ్ళలో మునిగి లేచినట్టుండావే! మరీ అంత మోటుతనమా? ఇట్టా రా! ఒళ్ళోపాలి తుడుస్తాను. రవ్వంత తాళి మళ్లా పట్టొచ్చు లే!" అని మామను పిలిచింది పెంచెలి.

"ఉస్సు"మంటూ పెంచెలి కెదురుగ్గా మోకాళ్ల మీంద మోచేతులు పెట్టుకొని కూర్చున్నాడు రొబ్బడు. చీరకొంగు తీసి అతని వక్షస్థలం, వీపూ, చేతులూ, ముఖం తుడిచింది పెంచెలి.

రొబ్బడికి అలుపు తీరింది. చెదిరిపోయిన అతని క్రాపింగులోని వెంట్రుకలు చేత్తో సవరిస్తోంది పెంచెలి.

"పిల్లా! బిడ్డల్నికనే ఈడు వచ్చీకూడా మనిద్దరికీ ఎన్నాళ్లీ దొంగచేష్టలు?"

"అయితే నాకు పెళ్లిచేయుమని మా అయ్యనీ, అమ్మనీ నా నోటితో ఎట్లా అడిగేదీ, నువ్వే చెప్పూ?"

"ఏమి, అడిగితే ఎగ్గా?"

"ఎంత బాగుండాదీ యిద్దూరం! అంత ఉబలాటంగా ఉన్నవాడివైతే, నువ్వే వచ్చి మా అయ్య నడగ్గూడదూ?"

"మొగజన్మ ఎత్తి మూతిమీద మీసంగలవాడు, ఓ పరాయిమొగాణ్ణి పిల్ల నివ్వమని నాలిక తెగ్గోసినా అడగ్గలడా !"

"నీ కెంత రోషం ఉండాదో, ఆడదాన్ని నాకూ అంతే ఉండాది."

"అయితే పెళ్లి చేసుకోకుండా ఈ మోయిన కూకుంటావా ?"

"మొగోడివి నీకు లేని తొందర నా కేమొచ్చె ?"

అని, రొబ్బడి వెనక చేరి వీపుమీది మట్టి నలుస్తూ కూర్చుంది పెంచెలి.

రవ్వంత నిదానించాడు రొబ్బడు.

"ఇంక గడువుపెట్టి క్రియ లేదు. ఎప్పుడు నీమెళ్లో బొట్టు కట్టేనా, గుర్రంమీద నిన్నెక్కించుకొని ఎప్పుడు ఉత్సవం చేసుకొనేనా, ఎప్పుడు నీబుగ్గలు పులిమేనా - అని ఉబలాటంగానే ఉండాది. మా సూపరెంటుదొరనికూడా అడిగాను. ఓ ! అబ్బెంతరం లేకుండా తీసుకొని పొమ్మన్నాడు, గుర్రాన్ని. పిల్లా ! పసుపుబట్టలు కట్టుకొని, ఈ చింతపువ్వు వన్నె గుర్రంమీద నిన్ను కూకోబెట్టుకొని, గాజుదీపా లేసుకొని, డోళ్లు పేల్చుకొంటూ, ఉత్సవం చేసుకొంటే, నేను రాజులాగా ఉండనంటే !" అని మెడ వెనక్కి వాలేసి పెంచెలిఒడిలోకి ఒరిగాడు రొబ్బడు.

"నువ్వు రాజులా ఉంటే నేనుమాత్రం రాణిలాగ ఉండనంటయ్యా?" అని అతని చెక్కిళ్లమీద రెండు చిట్టి దెబ్బలు కొట్టింది పెంచెలి. "ఏదీ ఒక్కముద్దియ్యవే పిల్లా!" అంటూ ఆమెముఖం తనముఖంలోకి లాక్కొన్నాడు రొబ్బడు.

"నిజంగా మీదొర గుర్రాన్ని ఇస్తానన్నాడా మామా?" అని ఆత్రంతో అడిగింది పెంచెలి.

"నిజంగానే! నే నంటే మా దొరకి గుండెలో గుండె కాయ. అయిదువందలు కరుకులుపోసి మోజుపడి కొను క్కొన్న జీవం. దాన్ని డబ్బిచ్చి ఆయన కొ . . క్కొవడ మేందో, నాచేతిలో పెట్టడం ఏందో - అంతే! ఇంక దొర మళ్లా గుర్రంమాట మరిచిపోయేటట్లు చేశానుగాని ఏమరి ఉండా ననుకొన్నావా? రేపటేళ అనకుండా, మాపటేళ అనకుండా బిడ్డని సాకినట్టు సాకుతుండాను గనక నే తల వెంటికి వాసికూడా తగ్గిపోకుండా వెనుగలాగ ఎట్లా ఉండదో సూడు. వేడుకగా పెళ్లి చేసుకొంటానంటే ఉత్సవానికి ఒక్కపూట గుర్రమే ఇవ్వ ననడానికి ఆయనకి నోరు వస్తదా మొదలు?"

"మామా! నాకు గుర్రంమీద కూకోవాలంటే భయమే!"

"నే నుండానుగా! వెనకతట్టు కూచోని పట్టు కోనూ?"

"అబ్బో! ఆమాట తెలుసుకొంటూాంటే ఒళ్లు జలద రిస్తోందయ్యా! మరి గుఱ్రం ఉండి ఉండి ఒక్కసారి పేరెం తీస్తేనో?"

"తీస్తదా? మనం నిలుచోమంటే నిలుచోవాలె! కదం తొక్కమంటే తొక్కాలె! తరటు పొమ్మంటే పోవాలె! గాలప్ తీయమంటే తీయాలె! అంతేగాని దానిష్టప్రకారం పోడానికి గుండె లుండాయా?"

గుఱ్రం మళ్లా సకిలించింది.

"మామా! ఆగుఱ్ర మెక్కి మావూరు వూరంతా వూరేగాలె. ఈజన్మ ఇక ఈడేరినట్టే అవుతది నాకు."

"మీా వూరే అన్నమాా ఉందే పిల్లా! ఈ నగరం అంతా తిప్పనంటే! గుఱ్రాన్ని లొంగగొట్టడంలో రొబ్బ డంతటి సైసు ఉండాడా అనిపించుకొన్నా! ఓ! నీ సరదా తీరేటట్లు దేశం అంతా తిప్పుతా గుఱ్రం దిగకుండా."

"అట్టయితే నే సీరాత్రికే మా అమ్మదగ్గర అంటా నుండు పెళ్లిసంగతి. మామా! నువ్వన్నట్లు మన కీ దొంగ చెల్లాటాలు బాగులేదే! ఏం దీకర్మ! మనిద్దరం ఇష్టపడ్డాక ఇంక నలుగు డేమొచ్చె!"

రొబ్బడు సరేనని లేచి నిలబడి చెడ్డీ కంటుకొన్న మట్టి దులుపుకొన్నాడు.

తనకు కాబొయ్యే మగడూ, అతని ఎత్తునే నిలబడ్డ ఉన్నతమైన గుఱ్రమూ, రెండు పురుషసింహాల్లాగా గోచ

రించారు పెంచెలికళ్ళకు. ఆ ఇద్దరినీ అట్టే చూచుకొని మన స్సులోనే పొంగిపోయింది పెంచెలి.

"సీకటి పడింది. పరుగుదూరం పోవాలె, మామా! రేపు మళ్లా వస్తా..." నని గడ్డిగంప చంకన బెట్టుకొంది. జారిపోయిన కొప్పుముడి సవరించుకొంటూ, కట్టుకొన్న కుచ్చిళ్లు చక్కజేసుకొంటూ, పైటకొంగు నడుంచుట్టూ తిప్పుకొంటూ జరజర, జరజర నడచిపోయింది పెంచెలి.

పోతూఉండే పెంచెల్ని అట్టే పరకాయించి చూచి చూచి, గడప దిగి వీధిలోకి పోంగనే,

"సేసుకొంటే ఇట్లాంటి పిల్లనే సేసుకోవాలె; సుక పడాలె" నని అనుకొంటూ, గుర్రానికి దాణాపెట్టడానికి ఉలవలసంచీ మూతి విప్పాడు రొబ్బడు.

2

పెంచెలి కాపురం ఉండే వూరు ఆ నగరానికి పరుగు దూరంలో వుంది. చీకటి దట్టం గాకముందే ఇల్లు చేరుకోవా లని పరుగులుతీస్తూ ఇంటిదారిపట్టి పోతోంది పెంచెలి. మంచి యావనంలో ఉన్న రొబ్బడూ, తనూ కలిసి కూచొని ఊరంతా ఊరేగగల చేయెత్తు గుర్రమూ, తన మాలవాడలో ఏ వధూవరులకీ లభ్యపడని అపూర్వమైన అశ్వారోహణ భాగ్యమూ—ఈ తలపులన్నీ పెంచెలి మనస్సును వికసింప

జేయగా, శరీరం పులకరించి, ఆమె ఒకవిధమైన ఉత్సాహం తోనూ, ఉద్రేకంతోనూ తొందరగా పోతోంది.

తనవూరు ఇక అరమైలుదూరం ఉంది. కనిచీకటి పడుతూ పడుతూ ఉంది. డబడబమని ఆకాశంలో పెద్ద ఉరుము ఉరిమి, పెంచలి హృదయాన్ని చెదరగొట్టింది. 'అమ్మో! ఎక్కడనో పిడుగు పడిందే' అని తటాలున వెనక్కి తిరిగి ఆకాశంలోకి చూచింది. సూర్యభగవాను డేలోకం లోకి జారిపోయాడో కాని నల్లని కాటుకకొండలు రెక్కలు కట్టుకొని ఆకాశంలోకి ఎగిరి పెంచెల్ని తరుముకొని వస్తు న్నాయి. పెద్ద గాలీ వానా వచ్చి తాను తడిసిపోతా నన్న భయంచేత పెంచలి కాలివేగం వృద్ధిచేసింది. కాని అంతా కనురెప్పపాటు దృశ్యం. కళ్లు చీకట్లుకమ్మే మెరుపులు మెర వడ మేమిటో, మేఘాలు పరస్పరమూ ఒరుసుకొని గర్జిం చడ మేమిటో, తూర్పుసముద్రంమీదుగా ఎగిరివచ్చే గాడ్పులు పశ్చిమగోళంవరకూ వ్యాపించడ మేమిటో—అంతా అయిదు నిమిషాలలోనే. నల్లని ఆకాశం కరిగి నీరయిపోయింది. వడగళ్ల రాళ్లవాన దౌష్ట్యానికి పెంచలి ఓర్చుకోలేకపోయింది. వడగళ్ళ తాకుడు—ఎవరో దుండగీంద్రు ఆమెను రాళ్ళతో విసరి కొట్టుతున్నట్లుగా వుంది. రోబ్బణ్ణి ఎంత స్మరించుకొన్నా తన నాదుకోను రాలేకపోతున్నాడు. రాళ్ళదెబ్బలు తప్పించు కొనే ఉపాయం ఊహించుకొనేలోపలనే, ఆమె ఆపాద మస్తకమూ తడిసి ముద్దయిపోయింది. తలమీద వడగళ్ళ

దెబ్బ తగలకుండా చంకనవున్న ఖాళీ గడ్డిగంప నెత్తిని బోర్లించుకొంది. అప్పటికప్పుడే కారుమబ్బులు దశదిక్కులా ఆక్రమించుకొన్నవి. పొద్దెంత పోయిందోకాని, కటికిచీకటి కుంభవృష్టితోపాటు లోకాన్ని ముంచెత్తివేస్తోంది. నెత్తి మీది గంప తన దృష్టికి కొంత అడ్డుతగిలేవరకు, దారి వెతుక్కొంటూ అడుగులో అడుగు పెట్టుకొంటూపోయే పెంచెల్ని, ఒక పెనుగాలి చేతుల్లో ఎత్తుకొని, ఇరవై గజాల దూరంలో ఒక గానుగ చెట్టు మొదటిలోకి తీసుకొనిపోయి దింపింది.

నెత్తిమీది గంప పైకెత్తి పక్కగా చూచేసరికి, సమీపంలోనే వున్న దొడ్డి పశువులకొట్టం. తల దాచు కోను రక్ష దొరికినందుకు సంతోషిస్తూ ఆ పశువుల పాకలోకి దుడుంగున దూరింది పెంచెలి; వానజల్లు తగలకుండా ఆ పాకలో ఒకమూల ఒదిగి, చలికి గడగడ వణికే దేహాన్ని కాపాడుకొంటోంది; బయట వానదేవుడూ, వాయుదేవుడూ పంతాలు వేసుకొని ప్రాణికోటులకు తగిలేదీ, తప్పేదీ తెలియక విచ్చలవిడిగా విహరిస్తున్నారు. తళుక్కుమని మెరుపులు మెరిసినప్పుడల్లా ఆ కొట్టంలో రెండు వరసలుగా కట్టివేసి, గాటిలో గడ్డి మేస్తూఉండిన ఆబోతులలాంటి పడమ కొద్దులూ, వాటి తెల్లని మూపురాలూ, అందమైన కొమ్ములూ, గాంభీర్యమైన నేత్రాలూ—అన్నీ ఒక్కసారిగా పెంచెలికళ్ళకు గోచరిస్తున్నాయి. ఆ ఆపత్సమయంలో

ఆప్రదేశం అంతా నిర్జనప్రదేశంగా ఆమెకు పొడగట్టి నప్పటికీ, రొంబ్బడిలాగ, రొంబ్బడి చేతుల్లో పెరిగే గుర్రం లాగ, బలిష్ఠమై దేహసౌష్ఠవంగల అన్ని వృషభ రాజములు ఆమె దండనుండగా చూచుకొనేవరకు, తన ప్రాణాని కేమీ భయంలేదని ఆ అబల కొకవిధమైన ధైర్యం కలిగింది. గాలీ, వానా రవంత తెరిపియిస్తే, ఎంతలో పోవాలి ఇంటికి !

తడిసిపోయిన రవికె శరీరాని కంటుకొనిపోయింది. నీళ్లు కారే పైటకొంగు తీసి పిండుకోవడానికి ఒకటి రెండు సార్లు ప్రయత్నించిందిగాని అన్ని ఎద్దుల సమక్షంలో పైట తొలగించుకోనిచ్చింది కాదు ఆమెశీలం.

గాటిలోని ఎండుగడ్డి విడిలించి, వామిలోనుంచి తెచ్చిన జొన్న చొప్ప కట్టల్ని విరిచి ఎద్దులముందు వేసు కొంటూ ఆ చివరనుండి ఈ చివరికి వస్తున్నాడు రాయుడి సేద్యగాడు ముతరాచు సుబ్బడు. ఆ పాకలో మనిషి సంచారం సవ్వడి తెలుసుకొనేవరకు కుదుటబడవలసిన పెంచెలిమనస్సు భీతిచెందింది – ఎందువల్ల ? ముతరాచు సుబ్బడివి వేటకుక్క ముక్కులా ఏమిటి? లేకుంటే ఆ గాఢాంధకారంలో పెంచెలి సవ్వడి అత డెట్లా పసికట్టగలిగాడు!

“ఎవ రామనిషి?” అని ప్రశ్నించాడు సుబ్బడు.

బదులు లేదు.

“ఎవ రంటే మాట్లాడవేం?” అని సమీపించాడు సుబ్బడు.

"నేను చిన్నాయనా! పెంచెల్ని."

"ఏ పెంచెలివే?"

"నేనయ్యా, వెంకటిగాడి కూతుర్నయ్యా! గడ్డి అమ్ముకొని వస్తుంటే వానకు తడిసి ఇట్టా వచ్చా" అన్నది పెంచెలి.

"ఎవర్రా ఆ మనిషీ" అని పాక చివరినుండి ఆ చీకట్లో ఇంకో ప్రశ్న బయల్దేరింది.

జవాబు లేదు.

"ఒరే సుబ్బా! ఎవర్రా ఆ మనిషి?" అని మళ్లా వచ్చింది ప్రశ్న.

జవాబు చెప్పకుండానే సుబ్బడు పెంచెల్ని విడిచి ఎద్దుల్లో జొరబడి ఆ చివరికి వెళ్లిపోయాడు.

"ఎవరితోరా నువ్వు మాటాడుతుండేదీ!"

"అదే..."

"అదే అంటే?..."

"అదే నువ్వు కోరుకున్న మనిషే! వెంకటిగాడి కూతురు."

"పెంచెలే! ఈడ కెందు కొచ్చిందీ?"

"గడ్డి అమ్ముకొని ఇంటికి పోతుండదట! వాన వచ్చే వరకు పాకలోకి దూరింది."

"ఒరేయ్! సుబ్బా! ఇదేరా సమయం. చిక్కిందిలే! ఇక పోలేదులే..."

"........."

"నేను ఈడుండానని దానితో చెప్పకుండా చెయ్యి పట్టుకొని దాన్నిట్లా లాక్కురా!"

"తలా, ఒళ్ళూ, గుడ్డా తడిసి ముద్దయిపోయిందే! అబ్బే! ఈతడవ పోనీ. ఇంకోపాలి పిలుచుకొని వస్తాలే."

"అట్టా కాదురా. చెయ్యిజారితే మనకు చిక్కదురా— నీకు తెలియదు. దానికోసరం ఇప్పటికి ముగ్గురిచేత కబురు చేశాను. అది రానని చెప్పింది. ఈ సమయం పోగొట్టుకొని ఉపయోగం లేదు."

"............"

"నీకెందుకు, నువ్వు పోయి దాన్నిట్లా లాక్కొని వద్దూ. తరువాత సంగతి నేను సరిపెట్టుకుంటాను."

ఫెళఫెళమని పెద్ద ఉరుము ఉరిమింది. పరధ్యానంలో ఉండిన పెంచెలి జడుసుకొని, మెరుపుతీగలాగే దానిశరీరం కంపించి వంకలు తీసింది. నోటిలోకి తీసుకొన్న గడ్డి నోటిలోనే పెట్టుకొని, నమలడం చాలించి, మెడలెత్తి నిర్ఘాంతపోయి చూస్తున్నాయి ఆ వృషభరాజములు. గాలీ వానా వాటి ఇష్టంవచ్చినట్లు చెలగాటా లాడుతున్నాయి.

"టర్రు"మని ఎద్దుల్ని అదిలించుకొంటూ, దారి తొలిగించుకొని పెంచెలిదగ్గరికి వచ్చాడు సుబ్బడు. ఏదో

సమాధిలో తదేకధ్యానంలో కదలకుండా మెదలకుండా నిలబడే ఉంది పెంచెలి.

"ఏమే" అని పలకరించాడు సుబ్బడు.

"అమ్మో! ఎంత వానో! ఎంత గాలో! ఇదేం ఖర్మ మయ్యా, ఇంటికి పోనిచ్చేటట్టు లేదే, ఈ మాయదారి వాన!" అన్నది పెంచెలి.

"ఇంటికి పోవచ్చుగాని, రాయుడు చెప్పిపంపితే రా నన్నావట! నీ కేమంత పొగరే!" అన్నాడు సుబ్బడు.

జల్లుమని కంపించింది పెంచెలిదేహం! అప్పటికి స్ఫుర ణకు వచ్చింది, తాను దూరిన కొట్టం రాయుడిదని. కాని, రాయుడు అప్పుడు అక్కడనే ఉన్నాడని ఆమె కింకా తెలియదు.

"నిన్నే! అడుగుతూంటే పలకవేమే? నీ బతుక్కు- అట్టాంటి మారాజు వెయ్యిజన్మా లెత్తినా చిక్కుతాడా? లచ్చనంగా ఇంత బంగారు పెడతాడు. డబ్బూ, దస్కమూ ఇస్తాడు! నీ కేమంత గాడా! ఆయన రమ్మంటే రానన్నావుట- ఎందువల్ల?"

"ఊరుకోవయ్యా! సుబ్బయ్యా! ఇట్టాంటి ముచ్చట్లు నాకాడ ఎత్తకయ్యావు, బాగుండదు!"

"బాగుండక చేదా ఏందే! రాయుడు మోజుపడి, కులమయినా పాటించకుండా అడుగుతుంటే ఎన్నాళ్ళని ఇట్టా

ఎగర్తించి పోగలవే! పిచ్చిపిచ్చి చేష్టాలు చేయబోక. నే తీసుకొనిపోతా రా!''

ఆకాశంలో మేఘాలు ఒరుసుకొన్నట్లే పెంచెలి గుండెలు రాపిళ్లు పడుతున్నాయి. పెంచెలి నోరు విప్పలేదు.

''రా. రాయుడు ఈడనే వుండాడు. రా! ఆయన్ని ఎగర్తించి పోబోక! చెడిపోగలవు'' అన్నాడు సుబ్బడు.

ఆ సమయంలో రాయుడు ఆ కొట్టంలోనే ఉన్నాడన్న సంగతి వినేవరకు పెంచెలికి దడపుట్టింది.

''అమ్మయ్యో! ఈడ కెందు కొస్తినే! పెద్దపులినోట చిక్కితినే దేవుడా'' అని భయపడింది.

''ఇట్టా రా!'' అని దాని చెయ్యి పట్టుకోబోయాడు సుబ్బడు.

గల్లుగల్లుమని దాని బిళ్లోరి గాజులు పెద్దశబ్దం చేశాయి. అంబా అని ఒక ముసలిఎద్దు అరిచింది.

''సుబ్బా! లాక్కొని రారా, దాని సొయ్యి మణచాలి'' అని ఆచివరినుండి గర్జిస్తూనే ఉంది రాయుడుసింహం.

''బాబో, వీళ్లు నన్ను బతకనివ్వ''రని అంటూ కింద పెట్టిన గడ్డిగంప చేతికి తీసుకొని వాకిట్లోకి దూకింది పెంచెలి.

''ఏడకి పోతావే!'' అని మీదికి దూకి గంప పట్టుకొన్నాడు సుబ్బడు.

''పోనియ్యబోకురా'' అని అరుస్తూనే ఉన్నాడు రాయుడు.

"నీ తల బద్దలుకానూ, నీ కేమంత పొయ్యేకాల మయ్యా! సుబ్బయ్యా!" అని పెద్ద అరుపు అరిచి సుబ్బడి చేతిలో గడ్డిగంప విడిచిపెట్టి చీకట్లోకి పారిపోయింది పెంచెలి. దాన్ని వెన్నంటి తరుమబోయిన సుబ్బడు కాలుజారి కింద పడిపోయి, లేచేలోపల పెంచెలిజాడ అయోమయమై పోయింది సుబ్బడికి.

"పోనిచ్చావేమిరా పెద్దమ్మా?" అన్నాడు రాయుడు.

"దాని కిష్టం లేనిది మనం ఎంత చేస్తేమట్టుకు చిక్కుతుందా ఆడది?"

"ఏడవకపోయినావు! పెద్దమ్మా! – కాదురా; చేతికి చిక్కిన ఆడదాన్ని పట్టుకొని రాలేకపోయినావే – ఏడవనా నువ్వుండీ!"

"నన్నేం చెయ్యమన్నావయ్యా; అది తప్పించుకొని పారిపోతేను!"

"అఘోరించావులే. ఇంతట పోగొట్టితే పోగొట్టావు కాని రేపు తెల్లవారి దాన్ని నువ్వు ఖండితంగా అడిగి తెలుసుకో."

"సరే: అట్టనే అడుగుతా లే."

"చూడు: పదిసవరలు బంగారు ఇస్తానని చెప్పు. మంచి పగడాలదండ ఇస్తానని చెప్పు. ఒప్పుకొంటుందిలే; ఇంకా పసిదికాబట్టి జంకుతున్నది."

"అట్టనే" అన్నాడు సుబ్బయ్య.

వాన రవ్వంత తెరపి ఇచ్చినతర్వాత ఇద్దరూ ఇళ్ళకి పోయారు.

పెంచెలి ఎట్లా ఇంటికి ఘటం చేర వేసిందో - తన దేహం తనకి స్మృతి తెలియలేదు. పొద్దుపోయి, గాలీవానాలో పిల్ల ఇంకా ఇంటికి రాలేదని దిగులుపడి ఎదురుచూచే తల్లి దండ్రుల మనస్సుకి ఆమె ఆగమనం స్తిమితం చేకూర్చింది. కాని పెంచెలి మనస్సుకు స్తిమితం చేకూరేది ఎన్నటికి?

ఇంటికి పోంగనే తడిగుడ్డలు విడిచి, పొడిగుడ్డలు కట్టుకొని, తడిసినతల తుడుచుకొని, తనకు ఆకలి లేదంటూ ఆరాత్రి ఉపవాసంచేసి పండుకొంది పెంచెలి.

పెంచెలి కారాత్రి కంటికి నిద్ర రాలేదు. రాయుడు తన గుండెల్లో పెట్టిన అగ్నికణాన్ని రగుల్కొల్పి పెద్దది చేస్తున్నాడు. చిన్నతనం చపలత్వంచేత తనకు చెప్పి పంపించాడని ఆరంభంలో ఆమె లక్ష్యపెట్టకుండా తోసేసు కొంటూవచ్చింది. కాని చూడగా అతడు పెద్ద ఆలోచన మీదనే ఉన్నట్టుగా ఉన్నాడు. వీలయితే తనను దౌర్జన్యం మీదనైనా లోబరుచుకోవలెననే ప్రయత్నంమీద ఉన్నాడు. లక్షాధికారి! బలవంతుడు! ఆయన అంతరం ఎంత, తన అంతరం ఎంత? ఆ దొరకు తనమీద ఎందుకీ భ్రమ? ఆనాటిరాత్రి తనరోజు బాగుండి తప్పించుకొని పారిపోగలి గింది కాని, ఆ పెద్దపులిని తప్పించుకొని ఎన్నాళ్లని తా నాగడ్డ మీద తిరగగలదు? ఈ సంగతి రొబ్బడితో చెప్పి, తొంద

రగా పెళ్లిచేసి తీసుకొనిపొమ్మంటేనో! అమ్మో, ఈ విషయం అతని చెవికిపోతే తనను గురించి అత డేమి సందేహిస్తాడో! అసలు తాను నోరు విడిచి ఇట్లా ఇట్లా జరిగిందని అతనితో చెప్పడం ఎట్లా?

పోనీ, తల్లితోగాని, తండ్రితోగాని తన బాధ చెప్పుకొంటే? — చెప్పి ఉపయోగం ఏముందీ, వాళ్లిద్దరి మనస్సుకూ దిగులూ, విచారమూ కొని తెచ్చిపెట్టడంతప్ప? వాళ్ల బ్రతుక్కి వాండ్లు పోయి రాయుడితో తగవులాడగలరా?— ఆమెకు గత్యంతరం తోచ లేదు. తా నీవిషయమై నోరు విప్పినట్టయితే నలుగురినోటా పెళ్లికానిపిల్ల తనే రచ్చా రావిడీ అల్లరీ పడేటట్టుగా కనిపించిందికాని ఆస్థితిలో సంభవించిన విపత్తు నెదుర్కొని నిగ్రహించడానికి ఆమెకు గుండెనిబ్బరం చాలలేదు. కడుపులో పెద్ద భయమూ దుఃఖమూ పుట్టుకొని వచ్చినవి. తండ్రికీ తల్లికీ తెలియకుండా ఆరాత్రి తెల్లవార్లూ ఏడుస్తూనే పండుకొన్నది పెంచెలి.

రాయుడికిమాత్రం ఆరాత్రి కంటికి కునుకు ఎట్లా వస్తుందీ? రాత్రి భోజనంచేసుకొని, మిద్దెమీద రెండో అంతస్తుగదిలో పందిరిపట్టెమంచంమీద శయనించినప్పటికీ మాలవాడలో తాటాకుగుడిసెలో నులకకుక్కిమీద పడి పొర్లుతూఉండే పెంచెలిస్థితికంటె హీనంగా ఉన్నది, అతగాడి స్థితి. కళ్లెం తెగిన గుర్రంలాగ, విచ్చలవిడిగా సంచరిస్తోంది అతనిమనస్సు. ఆరునెలలకిందట తన చేలో వరినాటువేతలకి

చూచినపుడు తన హృదయఫలకంమీద హత్తిపోయిన పెంచెలి ముఖబింబం అతన్ని పిశాచంలా పట్టుకొని పీక్కుని తింటోంది. మనోగతమైన ఆ బింబాన్ని సాకారంగా హస్తగతం చేసితీరుతానని అతని ధనలక్ష్మి అతడాశ వదలుకొన్నకొద్దీ అభయహస్త మిస్తూనేవుంది అతనికి. తాను కామించింది ఆ స్త్రీ అవయవసౌభాగ్యసంపత్తికాని, ఆ మాలదాని కులం కాదుగా! తనవల్ల నిత్యమూ ఎన్నో సహాయాలు పొందే ఒక బీద మాలకుటుంబంలో పుట్టిన పిల్ల తనయెడల అంతమాత్రం కృతజ్ఞత చూపలేదూ!

పెంచెల్ని సాధించడం ఎట్లా???

తల పగిలిపోతోంది రాయుడికి.

ఆరాత్రి మాలవాడలోని పెంచెలికీ, మేడమీది రాయుడికీ కాళరాత్రే! గుర్రపు సాలలో చింకిరిచాపమీద శయనించిన రొబ్బడుమాత్రం ఒళ్లెరగడు.

3

కాలవైపరీత్యం — బళ్ళు ఓడలూ, ఓడలు బళ్ళూ అవుతూ ఉంటవి! రాయుడి తాత ఉప్పుకావిళ్లు మోసుకొని జీవించేవాడట! అయితేనేం? అది ఎప్పటి సంగతో — పురాతనకాలంనాటి సంగతి. రాయుడి కుటుంబానికి, అతని తండ్రి హయాంలోనే అందుకొన్నది శుక్రమహాదశ! ఆరంభంలో అతగాడు అయిదువందల రూపాయలు అప్పుచేసి,

పూనా, బొంబాయి ప్రాంతాల్లో ఆరంభించిన ముత్యం, పగడాల వ్యాపారం, పాటిగడ్డమీది తోటకూర కాడలాగ రెపరెపలాడుతూ ఎక్కివచ్చి, ప్రాణం హరీ అనేవరకు అతడు లక్షరూపాయల ఆస్తిని గడించి, కొడుకు రాయుడిచేతిలో పెట్టి మరీ చచ్చిపోయాడు. ఇంతకీ అదృష్టమంటే రాయుడిది గాని, నిజంలో అతని తండ్రిది కానేకాదు. తండ్రి సంపాదించి యిచ్చిపోయిన నూరుఎకరాలమీదా ఏటా పండే నూరుపుట్ల ధాన్యమూ, ఇంటిచుట్టూ కొట్లు కట్టించి నిలవచేసుకొని, కోస్తాలో ధాన్యానికి ధర ఎప్పుడు ఉబుకుతుందా అని తపస్సు చేయవలసిన బదనాయంతప్ప, ఇక ఇతరవిధమైన బాధ్యతగాని, చీకుగాని, చింతగాని ఎరగడు ఆ మానవుడు! పుట్టుభోగి; ముప్ఫయేళ్లు నిండని నిండుజవ్వనం! పదుకావిళ్ల రూపాయల సంచులతో కాపరానికి వచ్చిన భార్య — పెంచెలికంటెకూడా తనకి పచ్చిపచ్చిగా, పగరుపగరుగా ఉంది ఇంకా! అందీ అందనట్లు ఉవ్విళ్లూరించే దోరకాయ— ఆ పెంచెలి తన మనస్సులో విషం కలిపి, ఊఁ, కలచివేస్తోంది.

పెంచెలి తన చెయ్యి జారిపోయిన రాత్రికి అనంతరం వారంరోజుల కొకనాడు సాయంత్రం రాయుడు మిద్దెమీద వసారాలో గచ్చు అరుగుమీద రెడ్డికంవేసుకొని చుట్ట కాల్చుకొంటూ పండుకొన్నాడు. ఆనాటి రాత్రి పశువుల కొఠంలో వ్యవహారం అంతా చెడగొట్టిన చనటపెద్దమ్మ, ముతరాచు సుబ్బడు మిద్దెక్కి,

''దాని కప్పుడే పెళ్ళిమనువుకూడా ఖాయం అయిందట'' అని అన్నాడు.

రాయుడు ఉలిక్కిపడ్డాడు.

''దేనికిరా ?''

''పెంచెలికే !''

''ఏ వూళ్ళో ?''

''వాడి స్వంతవూరు పడమట - బద్వేలి! మా ఆడదాని వూరే వాడిదికూడా. నేను వాణ్ణి బాగా ఎరుగుదును. నేను నగరం సంతకి పోయినప్పుడల్లా వాడు నా కగపడుతూనే వుంటాడు. తమ రెన్నడూ వాణ్ణి చూడలేదూ ?''

''ఎవడురా వాడూ ?''

''అదేందిసామీ ! పోలీసుసూపరెంటుగుర్రంకాడ ఉంటున్నాడు, నల్లంగా పొడుగ్గా—భారీమనిషి! తమరుకూడా చూసేవుంటారు, గుర్తులేదేమో ?''

''సూపరెంటుగుర్రంకాడ ఉంటాడా ? వాడి పేరు ?''

''రొబ్బడు. నెలకి పదిహేనో ఇరవయ్యోకాబోలు వాడికి జీతం! ఇప్పటి కప్పుడే ఏ డెనిమిది నెల్లనుంచీ, వాళ్ళిద్దరూ పెళ్లిచేసుకోవాలని తీర్మానం చేసుకొన్నారంట! వా డెన్నడూ నాతో అననేలే దీసంగతి; నిన్న తెలిసింది నాకు మాలవాడలో !''

''అట్లానా ?''

"ఈ పిల్ల దినమ్మూ గడ్డిఎత్తుకొని వాడిదగ్గరికి పోయి వస్తూనే ఉంటదంట! వాడేమో సూపరెంటు ఆసరా చూసు కొని, పెళ్లికి గుఱ్ఱమెక్కి ఊళ్ళో ఊరేగాలనికూడా పట్టు పట్టాడనీ, అందుకు మాలవాళ్ళుకూడా సరేనన్నారనీ మాలవా డంతా గోలగోలగా ఉండది."

"మనవూళ్ళో మాలవాళ్లు గుఱ్ఱమెక్కి ఉత్సవం చేసు కొనే ఆచారం లేదుకాబోలు కదరా?"

"లేదు-సరే. వాడికి తేరగా గుఱ్ఱం చేతిలో ఉండె. పైగా పోలీసు సూపరెంటు ఆసరా ఒకటి ఉండె. పెద్ద మాలవాడు అంకడూ, పెంచెలిఅబ్బ వెంకటిగాడూ-పెద్ద తలకాయలు, గుఱ్ఱమెక్కి ఊళ్ళోకి వస్తే, తమబోటి గొప్పోళ్లంతా ఏం చేస్తారో అని అజ్జాయిస్తూ ఉన్నారంట! కాని - ఇప్పుడిప్పుడు బయల్దేరుతూ ఉండారే, ముందరిజుట్లు పెట్టుకొనే కుఱ్ఱకారు-వాళ్లుమాత్రం సంబరం చేసుకోవలసిందే అని హఠంపట్టి ఉండారంట."

"అబ్బో! శానాకథ పెరిగిందే!..."

"పాపం! మన సేద్యగాడు రోశిగాడు, ఒకటే గోల, ఈ పెళ్లి ఖాయమైనప్పటినుంచీని..."

"ఎందుకూ?"

"వాడు తల్లీతండ్రీ లేని దిక్కులేని పచ్చి! 'నీకు పిల్ల నిచ్చి పెళ్లిచేస్తా'ననీ, 'ఇల్లరికం పెట్టుకొంటా'ననీ చిన్నప్పటి నుంచీ వాడి మేనమామ వెంకటిగాడు ఆశపెట్టి, వాడికి

తమరు ఏటా యిచ్చే జీతంవడ్లు పుట్టి ఏదుంగింజలూ వెంకటి గాడే కాజేస్తూ, తీరా ఇప్పుడు ఆ పిల్లకి పెళ్లీడు వచ్చే వరకు దాన్ని పరాయిచోట యిచ్చి చేస్తున్నాడని రోశి గాడు ఒకటే గోల... పాపం!"

"అయితే మన రోశిగాడికి, వెంకటిగాడు సయానా మేనమామా?"

"ఓ వేలువిడిచిన మేనమామ కాబోలు! అయితే మట్టుకు, ఇన్నేళ్లుగా ఆశపెట్టి, వాడిచేత అన్నిపనులూ చేయించుకొని, చూడండి, ఇప్పు డిట్లా ఎదురుతిరిగారో వాళ్లందరూకూడా..."

"అసలు పిల్ల ఏమంటుందీ?"

"అదో మిడిమేలపుపిల్ల! దానికి ఆ పడవ టాడిమీదనే మరులు! ఆ గుఱ్ఱం, ఆ సంబరం, ఆ ఊరేగడం... ఆ దరువు మీదనే ఉండా దది. ఇట్లాంటి చవటల్ని దగ్గరకి రానిస్తుందా మొదలు?"

"అట్లానా?..."

"ఆ రోశిగాడు - ఒకటే గోల! అందులో ఆ పిల్ల ఎఱ్ఱగా పుల్లగా కాస్త కంటికి నదరుగా అగపడే చక్కనైన పిల్లేమో-దాన్ని విడిచిపెట్టుకోవాలంటే, వాడు దిగులుపడి చస్తుండాడు."

"ఆ వెధవ సంగతికేంగాని, నువ్వు మళ్లా దాన్ని అడగలేదటరా?"

"అడగకేం! ఈ వారంరోజులుగా అడిగి, అడిగి, ప్రాణం చాలొచ్చింది నాకు. మనం ఒక్కమాట మాట్లాడితే, అది పదిమాటలు చెపుతుంది. అది మనకి అలివిఅయ్యే మనిషి కాదు—"

"............"

"మా దొర నిన్నేం చేయడులేవే! ఒక్కపాలి ఆయన కాడికి వచ్చి, ఒక్కమాట మాటాడిపోదువుగాని రమ్మంటే, రాను పొమ్మని దాని దొకటే పాట! ఇక దాన్నడగడమే నాకు చిన్నతనంగా ఉండాదిసామీ!"

"సరే!" ఇక నువ్వు దానితో ఈ ప్రస్తావన ఏమీ చేయనేవద్దు. పలక్కుండా ఊరుకో!......"

"చిత్తం!......కాని దొరలు ఎట్లనయినా, ఈ పెళ్లి నిలుపుదల అయ్యేటట్టు చేయిస్తిరా, దాని రోగం కుదురు తుంది; అటుతర్వాత మన చెప్పుకింద తేలయి పడిఉంటది–" అంటూ మిద్దె దిగి వెళ్లిపోయాడు సుబ్బడు.

రాయుడికి మనసు స్తిమితం చెడింది: పరిపరివిధాల పోతోంది అతని మనస్సు: అతని నోటిలోని చుట్టచివరి ఎఱ్ఱదాలు ప్రస్ఫుటంగా గోచరిస్తోంది. పెంచలి చెయ్యి జారి పోతోందని అతనికి ఒక విధమైన ఖంగారు పుట్టింది. పోతేపోయింది; తనయెడల అది చూపిన అవిధేయతకు తగిన శాస్తి చేసి విడిచిపెట్టితేనేగాని వీల్లేదని అతనికి క్రోధం ఉద్రేకించింది. తన గ్రామం అంత నిర్భయంగా ప్రవేశించి,

తాను కాంక్షించిన వస్తువును తీసుకొని పోదలచిన ఆ మొనగాడెవరా అని అతనికి ఆలోచన కలిగింది! అతనికి చికాకనిపించి పండుకొన్న మనిషి లేచి వసారాలో ఇటూ అటూ పచారు లారంభించాడు.

రాయుడిది చిన్నవయస్సయినా, పట్టుదలమనిషీ, హూంకారం వాదీని. తనను ఎదిరించిన మనిషిని సాధించి, రాచి రంపాన పెట్టేవరకూ అతగాడికి నిద్రపట్టదు. అతగాడికి ఆ గ్రామంలో ఎదురులేదు. తనంతటి మనిషికి ఒక మాల దానివల్ల పరాభవం కలిగిందే అని అతనికి అరికాలిమంట నెత్తి కెక్కింది. "ఛా! నోరువిడిచి ఎందుకు అడిగాను దాన్ని" అని జుగుప్సపడతాడు......కానీ......చూతాం ......అనుకొన్నాడు. ఈ విషయం మళ్ళా రెండో చెవికి రానేకూడ దనుకొన్నాడు. ఆ రాత్రి తెల్లవార్లూ, తన బుద్ధికి పదును పెట్టి ఆలోచన సాగించాడు. మెదడు వేడెక్కుతోంది. కాని, పద్మవ్యూహానికి పదకం కుదరడం లేదు.

తెల్లవారుజామున కోడికూతవేళకు అతని కొక పదకం కుదిరింది. అప్పటి పరిస్థితుల్లో పనిచేయదగ్గది అదొక్కటే మందు: ఆ గరళం పనిచేస్తే చేసినట్లూ, లేకుంటే లేనట్లూను అనుకొన్నాడు.

ఉదయం నిద్ర లేచీ లేవడంతోనే ముతరాచు సుబ్బడికి కబురుచేశాడు. వాడితో ఏదేదో మాటాడి, చివరకు

ఈ విషయంలో తనపేరు బయటికి వస్తే గొంతుకు పిసుకుతా నని చెప్పి వాణ్ణి పంపివేశాడు.

"చిత్తం. ఆపని అంతా నేను చక్కబెట్టుకొని వస్తానుగా - తమరి కాసందేహం ఏమీ పని లేదు." అంటూ వెళ్ళిపోయాడు సుబ్బడు.

తెల్లవారి, ఉదయం నాలుగు ఘడియల పొద్దెక్కిన తర్వాత గ్రామంలో ఇతర పెద్దతలకాయలను — చలమానాయుణ్ణీ, సభాపతినీ, శింగరశెట్టినీ పిలిపించాడు రాయుడు; వాండ్లతో రహస్యంగా మంతనాలుచేసి గ్రామంలో మాల వాళ్లు కొత్తగా గుర్రాలెక్కి ఉత్సవం చేసుకొంటూఉంటే పెద్దతలకాయలు నలుగురూ ఊరుకొంటారా, మీకు పౌరుషం లేదా, మీకు పరువులేదా అని వాండ్లను చివాట్లు పెట్టి శివమెత్తించాడు. మాలవాళ్లు గనుక గుర్రం ఎక్కి వీథిలోకి వచ్చినట్టయితే, గ్రామంలోనిరైతు లందరూ చేరి, తలకాయలు పగలగొట్టడానికి తయారుగా ఉన్నారు కాబట్టి జాగ్రత్త అని మాలవాండ్లకు తెలిసేలాగున ఊళ్ళో పుకారు లేవదీశాడు — తాను తెరచాటునే నిలబడ్డాడు.

4

పెంచెలి ఏముహూర్తాన తన వివాహవిషయమై తల పెట్టిందో కాని ఆక్షణంలగాయతు ఆమె కన్నీ కడగళ్లగానే కన్పట్టుతున్నవి. ఆమెమనస్సు శాంతీ, సంతోషమూ ఎట్లాం

టివో ఎరగదు. గ్రామమూ, మాలవాడాకూడా అట్టుడికి నట్లు ఉడికిపోతున్నది. మాలవాడు గుర్రమెక్కి ఊళ్లో అడుగు పెట్టినట్లయితే ముక్కలు ముక్కలుగా చెండాడుతామని ఊళ్లో రైతులూ, ఏమైనప్పటికీ ఈ పెళ్లికిమాత్రం వెనక్కి జంకకూడదని మాలవాళ్లూ - అప్పుడే రోషాలెక్కి వీరావేశం మీద కత్తులూ, కటార్లూ నూరుతున్నారు. మాలవాడలో పెద్ద తలకాయలు పదిమందీ కలిసి, ఇంతదూరం వ్యవహారం రాకుండానే, నెమ్మదిమీదనే చక్క పెట్టుకొందామని యోచనతో గ్రామంలో ఉత్సవం చేసుకోవడానికి ఉత్తర్వు ఇవ్వవలసిందని గ్రామపెద్దల నందరినీ ఆశ్రయించి అర్థించారు. కాని ఉపయోగం కనిపించలేదు; రాయుడిదగ్గరికి పోయి ఆయనగారి రెండుకాళ్లూ పట్టుకొన్నారు. 'గ్రామంలో ఇతర పెద్దలందరూ ఇష్టపడితే తన ఆక్షేపణ ఏమీ లే'దని మాలలతో బహిరంగంగా తియ్యని మాటలు చెప్తూ - గ్రామంలో మాలవాళ్లు కొత్తగా కోరేహక్కును వాళ్లకు ప్రసాదించినందుకు మాలలందరూ కలిసి, ఆ గ్రామ ఉమ్మడి ఖర్చులకుగాను పోగుచేసిన ఫండుకు రు. 300 లు నజరానా చెల్లించినట్టయితే ఈ హక్కు శాశ్వతంగా మాలవాళ్లకి విక్రయంచేయడానికి గ్రామస్థులు సిద్ధంగా ఉన్నారని లోపాయికారీగా రాయుడు మాలలకి కబురుచేయించాడు. కాని వాళ్లదగ్గర అంత శక్తి ఏదీ? మాలవాడలో ఎందరి సంసారాల్లోని కుండబొచ్చెలు పోగుచేస్తే మూడువందల

చిన్నడబ్బులు కాగలవు? ఎన్ని సంసారాలు దిబ్బచేస్తే మూడువందల అణాలు కాగలవు? బాబో! మావల్ల కాదంటే మావల్ల కాదని గుండెలు కొట్టుకొన్నారు మాలలు. అంతగా వ్యవహారం వల్లతప్పి, మెలిబడితే కొండంత ఆసరా సూపరెంటుదొర ఉండనే ఉండాడని వాళ్లు ధైర్యం తెచ్చుకొని కూర్చున్నారు. అయితే అయింది, ఎంతకయినా తెగబడుదామని మాలవాండ్లు నడుముకు ధట్టీలు బిగిస్తున్నారు.

మాలవాడలో జరిగే ఈ గలభాకి పెంచెలి తాళలేకపోయింది. తనమూలాన్ని కొంపలూ కొంపలూ అంటుకొని పోయేటట్లుగా ఆమెకు తోచింది.

"దానింట వానగురిసిన గుర్రం! సంబరం లేకుంటే మానె! ఆయనా నేనూ ఇంత పప్పూకూడూ తిని, కంకణాలు కట్టుకొని పెళ్లి అయిందనిపించుకొంటే శాన! ఆ రాయుడు నన్నెట్టాగూ బతకనిచ్చేటట్టు లేదు. ఈ రచ్చ అంతా ఆయనగారు లేవదీసిందే! ఆవులూ ఆవులూ కుమ్ముకొని లేగల్ని తన్నినట్లు, ఈ కొట్లాటలో నా పెనిమిటికేం కీడు చేస్తారో, ఆయనా తల్లీ తండ్రీ లేని దిక్కులేని పచ్చి! నా మీదనే కళ్లు పెట్టుకొని బతుకుతుండాడు! మా ఇద్దరి ప్రాణం సల్లగుంటే ఇంత బొద్దాకూ నీళ్లూ తాగి బతుకుతాం! ఏమైనాసరే, ఈ సంబరం ముగించుకోమని ఆయనకాళ్లు పట్టుకొంటాను. ఒప్పుకొంటాడు లే, నే చెప్పితే వింటాడులే మామ!" అని మధ్యాహ్నం పన్నెండు గంటలకు, ఎర్రటి

౦ండ అని అయినా అనుకోకుండా, బయలుదేరింది రొబ్బడి దగ్గరికి పెంచెలి.

నడినెత్తికి వచ్చి తేరి చూడడానికి వీల్లేకుండా నిప్పులు కక్కుతున్నాడు ప్రచండభాస్కరుడు. ఎండ తగలకుండా నెత్తిమీద కొంగు ముసుగుకప్పింది పెంచెలి; గుర్రాన్నిగనక ఊళ్ళోకి తీసుకొనిరాకుంటే ఇక తన పెళ్లి కేమీ కష్టాలు లేవని స్తిమితపడింది; గుర్రాన్ని తీసుకొనిరాకుండా పెళ్లికొడుకు రొబ్బణ్ణే ఒప్పించినట్లయితే తన కే బాధా ఉండదని ఆశించింది. వీధివాకిలి లోపలికి నెట్టి గుర్రపుసాలలోకి పోయింది పెంచెలి.

మంచి నడిజాము పొద్దు. ప్రజలు భోజనాలు చేసే సమయం, భోజనానంతరం విశ్రాంతి తీసుకొనే సమయమూను. రొబ్బడు ఆపూట అన్నం తిన్నాడో లేదో, గుర్రపుసాలలో చాపమీద ముసుగుతన్ని పండుకొని గాఢనిద్రలో ఉన్నాడు. గుర్రంకూడా వాడివైపు చూస్తూ ఏదో విచారాన్ని సూచిస్తూ ముడుచుకొనిపోయి నిలబడి ఉన్నది. అంత గాఢ నిద్రావస్థలో ఉండిన తన ప్రియుణ్ణి లేవగొట్టనా వద్దా అని సందేహించింది పెంచెలి; కాని ఆమె తన మనస్సులోని ఆత్రం అరికట్టలేకపోయింది. ఎర్రటి ఎండలో పేరెంమీద వచ్చిన వగర్పుతోనే——

"మామా! మామా!" అని అతని పక్కనే కూర్చొని తలమీద ముసుగుతీసి రొబ్బణ్ణి నిద్ర లేపింది. త్రుళ్లిపడి నిద్రలేచాడు రొబ్బడు. ఎర్రటి చింతనిప్పుకణాల

లాగ ముఖంలోకి ఉబికి నెత్తురు కక్కుతున్నాయి అతగాడి నేత్రాలు. పెంచెలికే ఆ ముఖతీక్షణం భయంకరమయింది. నిద్రలో లేచినందువల్ల ఆవిధంగా ఉన్నా డనుకొన్నది పెంచెలి.

"మామా! మామా! మన కాగుర్రమూ వద్దు, ఆ సంబరమూ వద్దు మామా!"

"నా కా గుర్రమూ వద్దు, ఆ సంబరమూ వద్దు, ఆ పెళ్లీ వద్దు" అన్నాడు రొబ్బడు.

ఉలిక్కిపడింది పెంచెలి.

"మామా! నిద్రకళ్ల నేందీ ఆ మాటలు! శుభమల్లే పెళ్లెందుకు వద్దు?"

"సంబర మెందుకు వద్దు?"

"మాలాడు గుర్రమెక్కి వూళ్లో సంబరం చేసుకొంటే, తలకాయ పగులగొట్టుతామని ఊళ్లో పెద్ద ఆసాములందరూ కత్తికట్టి ఉండారు."

"మిండగాళ్లని మరిగిన లంజ, నన్ను మోసంమీద పెళ్లిచేసుకోవాలని వస్తే తలకాయ పగలగొట్టాలని కర్ర చేతపట్టి ఉండాడు ఈ రొబ్బడు."

"ఏంది మామా! ఈ మాటలూ?"

"ఏందే లంజా! ఈ తప్పుడు చేష్టలూ!" అని లేచి పెంచెలి కుడిప్రక్కన ఒక్క తన్ను తన్నాడు రొబ్బడు. పెంచెలి కేమీ అర్థంకాలే దీ వైఖరి. నిర్ఘాంతపోతోంది;

అతన్ని అడుగుదామని అనుకొంటుంది- కాని నోరు విడి బడడం లేదు. ఇంతలోనే రొబ్బడు దాని జుట్టు పట్టుకొని "ఊళ్ళో వాళ్ళనందరినీ మరిగి నన్ను పెళ్ళాడాలని తయారవుతావా?" అని దానితల కిందికి వంచి, వీపుమీద పిడి గుద్దులు కురిపించాడు.

'బాబోయి, బాబోయి' అని అరవడానికికూడా నోరు రాలేదా పడుచుకి! అతని వైఖరి కాశ్చర్యపోవడంతప్ప దుఃఖించడం చేతకాలేదా అబలకి. ముఖంమీద విడిబడ్డ కురులు సవరించుకొనేలోపలనే ఎప్పుడు తెచ్చాడో పది చారల జనపనారపగ్గం ఒకటి తెచ్చి పెంచెలి రెండుచేతులూ వెనక్కి విరిచికట్టి ఆమెను బరబర లాక్కొనిపోయి గుంజకు కట్టివేశాడు రొబ్బడు. నోరు విప్పలేదు ఆ భూదేవి! కళ్లు చారెడు చేసుకొని అతని ముఖంలోకి చూస్తూ నిలబడింది కొయ్యలాగ!

గుర్రాన్నితోలే కంచీ చేత తీసుకొని ఎదురుగా నిలబడ్డాడు ఆమె ప్రేమ చూరగొన్న ప్రియుడు.

"నిజం చెప్పుతావా చెప్పవా?"

ఆమె పెదిమెలు కంపించాయి.

"నువ్వు నీ మేనత్తకొడుకు రోశిగాణ్ణి పెట్టుకొన్నావా లేదా?"

"రామ! రామ!" అంది ఆమె హీనస్వరంతో.

"ఏడే నీ రాముడు?" అని అతడు ఉచ్చరించేలోపలనే ఆమె దేహంమీద కంచీ ఛెళ్లుమని పలికింది.

"మామా!......" అని మాత్రమే అనగలిగింది ఆ శీలవతి.

"ఆనాడు నువ్వు నాకాడనుంచి పోయినప్పుడు మీ పూరు కాపు రాయుడి పశువులకొట్టంలో దూరావా?"

"దూరాను" అని సత్యవాణి పలికింది.

"ఎందుకు దూరావు?"

"వానజల్లుకి భయపడి."

"రంకుతనం అంటే భయంలేనిదానికి నీకు వాన జల్లంటే భయమా?" అని తీవ్రంగా హెచ్చరించింది కంచీ!

"మామా..."

"ఆ పాకలో ఏమి జరిగిందో నిజం చెప్పు"

పెంచెలి ముఖంలో మిడిగ్రుడ్లే అతనికి జవాబిచ్చాయి.

"పలకవేం?"—అని కంచీ ఆడించాడు రొబ్బడు.

ఆ కంచీ చేసే ధ్వనికి, దాని రుచి తెలిసిన ఆ గుర్రం భయపడి, బెదిరి కలగద్రొక్కుకొంటోంది.

పెంచెలి గొంతెండిపోయింది; గుటక పడడంలేదు. కళ్లు చీకట్లు కమ్ముతున్నాయి; కాని రెప్పలాడడంలేదు. నిజం చెప్తావా చెప్పవా అని రొబ్బడి చేతిలోని కంచీ యింకా సత్యాన్వేషణకొరకు పెంచెలి రక్తాన్నికూడా పరిశీలిస్తోంది.

"మామా—" అని నోరారా పిలవాలని ఆమె కోరిక. తన ప్రియుని కరువుతీరా కౌగిలించుకోవాలని ఆమెఉబలాటం! తనమీద ఎంత ప్రేమా, ఎంత విశ్వాసమూ లేనిదీ ఆ అమాయకుడికి, లోకం చెప్పిన చెప్పుడు మాటలమీద అంత ఆగ్రహం వస్తుందా అని ఆమెభావన. ప్రేమసూచకములా?- ఆ కంచీదెబ్బలకు ఆమె శరీరం ఉప్పొంగిపోతోంది — కాని ఆ అపూర్వమైన అనుభవంలో ఆమె బదులుచెప్పలేక నిశ్చేష్టయై తన్ను కట్టివేసిన కొయ్యగుంజలాగే కొయ్యలా నిలబడి ఉన్నది పెంచెలి.

మౌనం అర్ధాంగీకారసూచకమా? తన ప్రశ్నకు జవాబు చెప్పకుండా, చేసిన తప్పు ఒప్పుకొంటోంది! అనుకొన్నాడు రొబ్బడు. వాడి కసి తీరడంలేదు. తా నింకా పెండ్లాడని పిల్లే, ఆ పిల్లమీద తా నంత తీవ్రమైన అధికారం చెలాయించవచ్చునా అనే యోచన మనస్సుకు తట్టలేదు ఆ పెళ్ళికొడుక్కి. ఒక సంవత్సరంగా తనతో కపటస్నేహం చేసి మోసగించిందని అతనికి శరీరం భగ్గున మంటలెత్తిపోతోంది! అందులో పోలీసు సూపరెంటు దొరదగ్గర నౌకరీ చేస్తుండే మనిషి తాను. అతనికి వీరావేశం విజృంభించడానికి ఇంకా ధూపం ఎందుకూ!

పెంచెలికి కట్టిన కట్లు విప్పాడు! ఆమెదేహం అప్రయత్నంగా అతని పాదాలమీద పడిపోయింది — కాని, ఆ క్రోధమూర్తికి జాలి ఏదీ!

"చావు లంజా!" అని తన శక్తికొద్దీ దాని వీపు మీద ఒక్క పిడిగ్రుద్దు గుద్దాడు రొబ్బడు. తన కనుగ్రుడ్డు లోని ఎరుపురంగుతో దీటయిన రక్తం ఆమె నోట బళ్లున ఒక గ్రుక్కెడు కక్కుకొనేటప్పటికి అతనికి ఈప్రపంచం తెలిసింది.

"ఓసీ! ఇంత మోసమా! చెప్పుకో, నీదిక్కున్న చోట చెప్పుకో! నా కా పెళ్లీ వద్దు, ఆ గుర్రమూ వద్దు, ఆ సంబరమూ వద్దు. ఈ సూపరెంటుదగ్గర నా కీ నౌకరీకూడా పనిలేదు. ఇప్పుడే లేచిపోతాను మావూరికి" అని పైమీద గుడ్డ వేసుకొని నోటివెంట నురుగులుకక్కుకొంటూ ఆక్షణమే లేచి చక్కాపోయాడు రొబ్బడు.

సాయంత్రం అయిదుగంట లయింది. అప్పటికి చల్ల బడింది ప్రచండసూర్యబింబం. పెంచెలికి స్పృహ కలిగింది. లేచి కూర్చుంది. నలువైపులా చూచుకొంది! తాను ఏకాకిగా ఉన్న దా ఆవరణలో. ఒడలూ, గుడ్డలూ చూచుకొంది. నెత్తురుమరకలు ఆమెగుండె చెదరగొట్టాయి. ఆమె లేచి నిలబడింది. రెండుచేతులూ ఎత్తి గుర్రానికి దణ్ణం పెట్టింది. పెద్దనవ్వు నవ్వింది...మామా...మామా...అని పిలిచింది. పెద్ద ఏడుపు ఏడిచింది. సూర్యాస్తమయం కాబోతోంది. పెంచెలి వీథిలోకి పోయింది.

విరబోసుకొన్న జుట్టు, చిరిగిపోయిన రవిక, గాట్లుపడ్డ దేహం! బూడిదలో పొర్లాడిన నెత్తురుమరకల చీర! వికృతాకారం! వికటాట్టహాసం! వెర్రిచూపులు! కారణంలేని

ఏడుపు - ఆహా! ఇక మూడురోజులకు మెడలో మంగళ సూత్రధారణ చేయించుకోవలసిన పెండ్లికూతురా ఆ అవతారం!

వీధిలో తిరిగే కుక్కలు మొర్రో అని ఆమె వెంట బడ్డాయి. తనని కరవమని వాటి నోటికి తనచేతు లందిస్తుంది - పెంచెలి. వీధుల్లో ఆడుకొనేపిల్లలు చిన్న చిన్న రాళ్లు తీసి ఆమెమీాద రువ్వుతూ దూరంగా పోయి కేకలు పెట్టు తున్నారు. తన తల పగలగొట్టుమని పెద్ద పెద్ద బండలు తీసి ఆ పిల్లల కివ్వబోతుంది; వచ్చే పోయే మోటారుకార్ల కిందా, బండ్ల క్రిందా పడిపోవాలని రోడ్డులో వంకర వంకరగా నడు స్తుంది. కాని అవి అన్నీ ఆమెను తప్పించుకొని పోతున్నాయి.

సంజచీకట్లు విరిశాయి. పెంచెలి వికృతాకారం మరీ భయంకరమయింది. ఆమె ఇంకా పోతూనే ఉంది. తన వూరికి పోయ్యే దారిలో రాయుడి పశువులకొఠం దగ్గరికి వచ్చింది. పెద్ద నవ్వు నవ్వింది. పిచ్చిపాట పాడింది. ఆ కొఠం చుట్టూ తిరిగింది. కానుగ చెట్టు కిందికి పోయింది. మామా అని దాన్ని గట్టిగా కౌగిలించుకొంది. కళ్లు మూసుకొంది. పెద్దంగా ఏడిచింది. 'మామా, రా' అంటుంది. 'నేనూ వస్తా' అంటుంది. ఇటూ అటూ పరువులెత్తింది. ఇటూ అటూ రెండు మూలగద్దలు పశువులకొఠంమీాద వాలాయి. వాటిని చూసింది. పెద్ద వెకిలినవ్వు నవ్వింది; 'మామా' అంటూ కింద తూలిపడిపోయింది.